บทที่ 4
ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

4.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูน เดิมชื่อเมืองหริภุญไชย เป็นเมืองโบราณ มีอายุประมาณ 1,343 ปี โดยตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 (สายเอเซีย) เป็นระยะทาง 689 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธิน เป็นระยะทาง 724 กิโลเมตร และตามทางรถไฟ 729 กิโลเมตร ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 18 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศาตะวันออก อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคเหนือและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงหรือพื้นที่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ

จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดของภาคเหนือมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,505.882 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,815,675 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.85 ของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน บริเวณที่กว้างที่สุดประมาณ 43 กิโลเมตร และยาวจากเหนือจดใต้ 136 กิโลเมตร โดยสามารถจำแนกที่ตั้งและขนาดพื้นที่ของจังหวัดลำพูนเป็นรายอำเภอ/กิ่งอำเภอ ได้ตามตาราง 4.1

ตารางที่ 4.1 ที่ตั้งและขนาดพื้นที่ของจังหวัดลำพูน จำแนกเป็นรายอำเภอ/กิ่งอำเภอ

ส่วนราชการ	ขนาดตาราง(กม.)	ร้อยละ	ระยะทางห่างจากจังหวัด(กม.)
จังหวัดลำพูน	4,505.882		
- อำเภอเมืองลำพูน	473.825	10.78	2
- อำเภอป่าซาง	299.950	6.52	11
- อำเภอบ้านโฮ่ง	596.901	13.31	36
- อำเภอแม่ทา	762.63	16.68	25
- อำเภอลี้	1,701.99	37.96	105
- อำเภอทุ่งหัวช้าง	486.129	10.79	105
- อำเภอบ้านธิ	129.024	2.72	26
- กิ่ง อ.เวียงหนองล่อง	49.433	1.24	45

ที่มา : สำนักงานการปกครองจังหวัดลำพูน, 2545

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ด้านเกษตรกรรม จากตาราง 4.2 พบว่า จังหวัดลำพูนมีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร รวม 623,258 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 22.08 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด และมีเกษตรกรทั้งหมด 66,622 ครัวเรือน โดยคิดเป็นร้อยละ 50.78 ของครัวเรือนทั้งจังหวัด จากตาราง 4.2 ซึ่งแสดงถึงการใช้พื้นที่เพื่อเกษตรกรรมในจังหวัดลำพูน ปี 2550 พบว่า พื้นที่ทางการเกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น (50.85%) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สวนทางกันกับพื้นที่นา ซึ่งลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากถูกใช้ไปในการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นและการอยู่อาศัยตลอดจนเพื่อการอุตสาหกรรมและบริการอื่น ๆ(สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550)

ตารางที่ 4.2 การใช้พื้นที่เพื่อเกษตรกรรมจังหวัดลำพูน ปี 2550

ประเภทพื้นที่	จำนวน (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่จังหวัด	ร้อยละของพื้นที่การเกษตร
พื้นที่จังหวัด	2,822,407	100	-
พื้นที่การเกษตร	623,258	22.08	100
1 ที่นา	153,807	5.45	24.68
2 พืชไร่	109,901	3.89	17.63
3 ไม้ผล - ไม้ยืนต้น	316,946	11.22	50.85
4 พืชผัก	24,043	0.85	3.86
5 ไม้ดอก – ไม้ประดับ	1,251	0.04	0.20
6 ที่เกษตรอื่น ๆ	17,310	0.60	2.78

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550

ซึ่งพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดลำพูน ที่ทำรายได้หลักให้เกษตรกร คือ ลำไยโดยมีแหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอเมือง ป่าซาง ลี้ และบ้านโฮ่ง กระเทียม มีแหล่งผลิตสำคัญ ได้แก่ อำเภอลี้ ป่าซาง และบ้านโฮ่ง หอมแดง มีแหล่งผลิตสำคัญ ได้แก่ อำเภอบ้านโฮ่ง ลี้ ป่าซาง และพืชผัก มีแหล่งผลิตสำคัญ ได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอบ้านโฮ่ง รองลงไปได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มะม่วง พืชไร่อื่นๆ สำหรับข้าวนั้นส่วนใหญ่ปลูกเพื่อการบริโภคในจังหวัด โดยลำพูนนับเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของภาคเหนือ ผลผลิตส่วนหนึ่งจะป้อนเป็นวัตถุดิบแก่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป และ ส่วนหนึ่งจะถูกส่งไปจำหน่ายในจังหวัดตามภาคต่าง ๆ(สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ดังนั้นการศึกษาเพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจของการยอมรับการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยจึงเลือกพื้นที่จังหวัดลำพูนเป็นพื้นที่ทำการศึกษา โดยได้เลือกพิจารณาอำเภอเมืองลำพูนเป็นอำเภอที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลประชากรตัวอย่าง เนื่องจากว่าอำเภอเมืองลำพูนเป็นหนึ่งในอำเภอที่เป็นแหล่งผลิตลำไยที่สำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากผลผลิตและเนื้อที่เพาะปลูกตามตาราง 4.3

ตารางที่ 4.3 พื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตลำไยในปี 2550

อำเภอ/กิ่ง.	พื้นที่ปลูกทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่อายุให้ผลได้แล้ว (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (ก.ก.)
เมืองลำพูน	44,630	44,109	31,452	713
แม่ทา	25,889	25,079	15,486	617
บ้านโฮ่ง	38,270	37,212	26,831	721
ลี้	75,489	74,769	32,863	440
ทุ่งหัวช้าง	9,474	8,866	3,056	345
ป่าซาง	43,436	42,932	29,905	697
บ้านธิ	13,858	12,582	6,953	553
เวียงหนองล่อง	19,574	15,743	12,299	781
รวม	270,620	261,292	158,845	608

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2551

4.2 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา (อำเภอเมืองลำพูน)

อำเภอเมืองลำพูน มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 485.60 ตารางกิโลเมตร (303,500 ไร่) โดยอาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ทิศใต้ติอต่อกับ อำเภอป่าซาง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน สำหรับทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน และอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอหางดง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

<u>ลักษณะภูมิประเทศ</u> ส่วนใหญ่มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบและภูเขา ประกอบด้วยพื้นที่ราบร้อยละ 52.64 ของพื้นที่อำเภอทั้งหมด คิดเป็นเนื้อที่ 159, 750 ไร่ พื้นที่ที่เป็นภูเขา ร้อยละ 47.36 ของพื้นที่อำเภอทั้งหมด คิดเป็นเนื้อที่ 143,750 ไร่ และพื้นที่ที่เป็นแม่น้ำ มีแม่น้ำไหลผ่านจำนวน 6 สาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำกวง ลำน้ำแม่ตีบ ลำน้ำแม่ยาก ลำน้ำแม่สาร และลำน้ำแม่ทา พื้นที่และการใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เป็นพื้นที่การเกษตร ส่วนพื้นที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ มีอยู่ร้อยละ 30

การปกครอง แบ่งการปกครองตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 มีทั้งหมด 15 ตำบล 15 ชุมชนและ 50 หมู่บ้าน รายละเอียดดังตาราง 4.4

ตารางที่ 4.4 ตำบลต่างๆในเขตอำเภอเมืองลำพูน

ตำบลต่างๆ ในเขตอำเภอเมืองลำพูน		
1) ตำบลในเมือง มี 15 ชุมชน	6) ตำบลเหมืองจี้ มี 14 หมู่บ้าน	11) ตำบลประตูป่า มี 9 หมู่บ้าน
2) ตำบลบ้านแป้น มี 9 หมู่บ้าน	7) ตำบลเหมืองง่า มี 10 หมู่บ้าน	12) ศรีบัวบาน มี 12 หมู่บ้าน
3) ตำบลป่าสัก มี 18 หมู่บ้าน	8) ตำบลบ้านกลาง มี 11 หมู่บ้าน	13) ตำบลเวียงยอง มี 7 หมู่บ้าน
4) ตำบลมะเขือแจ้ มี 18 หมู่บ้าน	9) ตำบลต้นธง มี 11 หมู่บ้าน	14) หนองช้างคืน มี 6 หมู่บ้าน
5) ตำบลอุโมงค์ มี 11 หมู่บ้าน	10) ตำบลริมปิง มี 10 หมู่บ้าน	15) หนองหนาม มี 8 หมู่บ้าน

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550

โดยมีประชากร ทั้งสิ้น 138,574 คน แยกเป็นชาย 66,509 คน หญิง 72,065 คน คิดเป็นความหนาแน่นเฉลี่ยประชากรต่อพื้นที่ประมาณ 285.37 คน/ตารางกิโลเมตร (สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550) สำหรับประชากรในแต่ละตำบลได้แสดงรายละเอียดไว้ตามตาราง 4.5

ตารางที่ 4.5 ประชากรในแต่ละตำบลในเขตอำเภอเมืองลำพูน

ตำบล	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
เหมืองง่า	6,541	7,387	13,928
อุโมงค์	6,601	7,140	13,741
หนองช้างคืน	1,879	2,088	3,967
ประตูป่า	2,828	3,173	6,001
ริมปิง	3,490	3,790	7,280
ต้นธง	4,711	5,148	9,859
บ้านแป้น	3,207	3,586	6,793
เหมืองจี้	4,598	4,875	9,473
ป่าสัก	5,023	5,484	10,687

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 4.5 ประชากรในแต่ละตำบลในเขตอำเภอเมืองลำพูน (ต่อ)

ตำบล	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
เวียงยอง	3,252	3,636	6,888
บ้านกลาง	3,582	3,789	7,371
มะเขือแจ้	6,827	7,012	13,839
ศรีบัวบาน	4,445	4,586	9,031
หนองหนาม	2,362	2,539	4,901
ในเมือง	6,983	7,832	14,815
รวม	66,509	72,065	138,574

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550

ด้านเกษตรกรรม ตามตาราง 4.6 พบว่า อำเภอเมืองลำพูน มีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 149,092 ไร่ (รวมพืชผักและพืชอื่น ๆ) มีครอบครัวเกษตร จำนวน 43,465 ครอบครัว เมื่อพิจารณาผลผลิตและรายได้ของประชากรในอำเภอเมืองลำพูน พบว่ามีรายได้เฉลี่ยคนละ 15,000 บาท/ปี (สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550) สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ แยกรายละเอียดได้ดังนี้

ตารางที่ 4.6 พืชเศรษฐกิจของอำเภอเมืองลำพูน

พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก(ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย(ก.ก./ไร่/ปี)	จำนวนครัวเรือนที่ปลูก
ข้าวนาปี	54,583	600	10,806
ข้าวนาปรัง	4,843	700	968
ลำไย	43,854	792	21,006
กระเทียม	14,585	2,000	528
หอมแดง	1,400	3,000	370
พืชผักและพืชอื่นๆ	29,825	NA	9,787
รวม	149,092	NA	43,465

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สามารถแบ่งดินของอำเภอเมืองลำพูน ได้ดังนี้

1) กลุ่มดินนา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 35 ของพื้นที่อำเภอ เป็นดินดี โดยทั่วไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

อยู่บริเวณ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอ

2) กลุ่มดินคละ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 5 ของพื้นที่อำเภอ เป็นดินคละทราย อยู่บริเวณ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอ

3) กลุ่มดินตื้น ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่อำเภอ อยู่บริเวณตอนกลางของอำเภอ

4) กลุ่มดินภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่อำเภอ อยู่บริเวณตอนกลางของอำเภอ

5) พื้นที่ภูเขา ครองคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ของอำเภอ อยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอ

<u>ทรัพยากรน้ำ</u> แหล่งน้ำที่สำคัญและใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรและอุปโภค มีดังนี้

1) ประเภทแม่น้ำ ประกอบด้วย แม่น้ำปิง, แม่น้ำกวง, ลำน้ำแม่ตีบ, ลำน้ำแม่ยาก, ลำน้ำแม่สาร และ ลำน้ำแม่ทา

2) ประเภทอ่างเก็บน้ำ ประกอบด้วย อ่างเก็บน้ำแม่ตีบ และอ่างเก็บน้ำแม่สาร

3) แหล่งน้ำอื่น ๆ เช่น สระเก็บน้ำที่ราษฎรและหน่วยงานรัฐบาลขุด เพื่อกับเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ และหนองน้ำธรรมชาติ เป็นต้น

<u>ด้านทรัพยากรป่าไม้</u> อำเภอเมืองลำพูน มีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่

1) ป่าแม่ธิ - แม่ตีบ - แม่สาร ท้องที่ตำบลมะเขือแจ้ ตำบลบ้านกลาง และตำบลศรีบัวบาน มีเนื้อที่ 191 ตารางกิโลเมตร

2) ป่าเหมืองจี้ - สันป่าสัก ท้องที่ตำบลเหมืองจี้ ตำบลป่าสัก และตำบลบ้านแป้น บางส่วน มีเนื้อที่ 20.25 ตารางกิโลเมตร

<u>ด้านการท่องเที่ยว</u> อำเภอเมืองลำพูนมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ และน่าสนใจ เช่น วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร วัดจามเทวี อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี ดอยขะม้อ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและเพิ่มพูนรายได้ให้กับจังหวัดลำพูน ที่สำคัญอำเภอเมืองลำพูนมีอุตสาหกรรมและหัตถกรรมสิ่งทอ ที่มีชื่อเสียง เช่น ผ้าไหมยกดอกของเพ็ญศิริไหมไทย ผ้าฝ้ายยกดอกตำบลเวียงยอง การทำหมวกสาน ตำบลบ้านแป้น ซึ่งจะเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.3 สถานการณ์ลำไยในจังหวัดลำพูน

4.3.1 ด้านการผลิต

ลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดลำพูน เป็นไม้ผลที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดลำพูนไม่ต่ำกว่าปีละ 5,000 ล้านบาท จะเห็นได้จากผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้งหมดในจังหวัดลำพูนซึ่งมีจำนวน 75,108 ครัวเรือนและพบว่า 43,602 ครัวเรือนเป็นเกษตรกรชาวสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 58.05 ของจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้งจังหวัด เมื่อพิจารณาพื้นที่ปลูกลำไยปี 2543 มีทั้งหมดจำนวน 178,380 ไร่ และในปี 2549 มีพื้นที่เพาะปลูกลำไยเพิ่มขึ้นเป็น 267,259 ไร่ ข้อมูลการสำรวจผลผลิตลำไยในปี 2549 แสดงให้เห็นว่าจังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกลำไยและผลผลิตลำไยออกสู่ตลาดมากที่สุดในประเทศไทย โดยมีพื้นที่ปลูกลำไยที่สามารถให้ผลผลิตได้แล้วทั้งหมดเท่ากับ 250,177 ไร่ หรือร้อยละ 30 ของพื้นที่ปลูกลำไยทั้งประเทศ และอำเภอที่มีการปลูกลำไยมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอลี้ อำเภอป่าซางและอำเภอบ้านโฮ่ง สรุปปริมาณผลผลิตในปี 2550 ของแต่ละอำเภอเท่ากับ 31,452, 32,863, 29,905 และ 26,831 ตามลำดับ (สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2549)

ส่วนใหญ่ในจังหวัดลำพูน ลำไยที่ปลูกเพื่อการค้านิยมปลูกพันธุ์อีดอ เพราะเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ คิดเป็นพื้นที่ 212,595 ไร่ โดยพบว่าอำเภอที่ทำการปลูกพันธ์นี้มากที่สุดได้แก่อำเภอลี้ อำเภอบ้านโฮ่งและอำเภอแม่ทา โดยมีพื้นที่ปลูก 51,800 ไร่, 29,712 ไร่ และ 19,688 ไร่ ตามลำดับ รองลงมาได้แก่พันธ์แห้ว ซึ่งมีพื้นที่ปลูกทั้งหมดเท่ากับ 4,267 ไร่ พื้นที่ปลูกและผลผลิตส่วนใหญ่อยู่ที่อำเภอลี้ โดยพื้นที่ปลูกเท่ากับ 2,147 ไร่และปริมาณผลผลิตประมาณ 1,015 ตัน

สภาพพื้นที่การปลูกลำไย พบว่าเกษตรกรของจังหวัดลำพูนจะปลูกลำไยทุกสภาพพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นบนเขาหรือที่ลุ่มในเขตชลประทาน ลำไยที่ปลูกจะมีอายุค่อนข้างมากและบางส่วนขาดการดูแลเอาใจใส่รวมถึงขาดการปฏิบัติดูแลรักษาอย่างถูกวิธี ปัจจุบันมีเพียงประมาณ ร้อยละ 5 เท่านั้นที่ผลิตลำไยนอกฤดู เนื่องจากว่าเกษตรกรมีปัญหาด้านแรงงานในการปฏิบัติดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยว เป็นผลทำให้ผลผลิตลำไยที่ได้ไม่ค่อยมีคุณภาพ

4.3.2 ด้านการตลาด

ผลผลิตลำไยในฤดูปี 2550 ของจังหวัดลำพูน มีจำนวน 158,845 ตันหรือประมาณวันละ 2,600 ตันหรือ 2,600,000 กิโลกรัมต่อวัน จังหวัดได้กำหนดแนวทางระบบตลาด ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1. การบริโภคสด ในแต่ละปีรัฐบาลพยายามกระจายผลผลิตลำไยให้ออกนอกเขตพื้นที่ 8 จังหวัด ให้เร็วที่สุด โดยได้มีมาตรการต่างๆ เช่น ให้กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์กระจายผลผลิตและกระตุ้นการส่งออกลำไย เป็นต้น

2.การแปรรูป เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยลดปริมาณลำไยสดที่จะออกสู่ตลาด ซึ่งจังหวัดลำพูนได้ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกลำไยทำการแปรรูปโดยการอบแห้ง ได้แก่

2.1 การอบเปลือก มี 2 วิธีคือ

ก. การอบไอน้ำ ใช้ตู้อบขนาด 8 – 12 ตันต่อครั้ง วิธีนี้ลำไยอบแห้งที่ได้จะมีคุณภาพดี แต่มีปัญหาเรื่องการลงทุนค่อนข้างสูง

ข. การอบเตากะบะใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน วิธีการนี้พบว่าต้นทุนต่อกิโลกรัมจะสูง และคุณภาพของผลผลิตจะสู้การอบไอน้ำไม่ได้ ทั้ง 2 วิธี จะช่วยลดปริมาณลำไยสดที่จะออกสู่ตลาดได้มาก เพราะเกษตรกรสามารถเก็บลำไยอบแห้งไว้ขายในช่วงที่ราคาสูงได้ โดยการอบดังกล่าวพบว่าลำไยสด 10 กิโลกรัม จะได้ลำไยอบเปลือกแห้ง 3.3 กิโลกรัม

2.2.การอบลำไยสีทอง วิธีนี้เกษตรกรหรือกลุ่มแม่บ้านจะซื้อลำไยสดมาแกะเอาเปลือกและเมล็ดออก แล้วเอาเนื้อไปอบแห้งโดยใช้ฟืนจากไม้ลำไยเป็นเชื้อเพลิง อัตราส่วน ลำไยสด 10 กิโลกรัมได้ลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง 1 กิโลกรัม

4.4 สภาพปัญหาลำไยของจังหวัดลำพูน

พืชผลทางการเกษตรส่วนใหญ่จะต้องเผชิญกับปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านการผลิต ทางด้านการตลาด ซึ่งลำไยก็เป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่ทุกปีต้องเผชิญกับปัญหาเรื่องปริมาณและคุณภาพของผลผลิต รัฐบาลจึงได้เข้ามามีบทบาทและให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน (2550) โดยสามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้ในระดับหนึ่งแต่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น คือ

4.4.1 ปัญหาด้านการผลิต

เนื่องจากลำไยเป็นพืชไม้ยืนต้นที่มีอายุยืนยาว เกษตรกรที่ปลูกส่วนใหญ่จะไม่ได้คำนึงถึงหลักวิชาการหรือความเหมาะสม ทำให้ลำไยที่ปลูกมีปัญหาด้านต่างๆเช่น ปัญหาด้านความเหมาะสมของดินที่ปลูก ชนิดของดิน พื้นที่ปลูก ศัตรูลำไยรวมถึงการใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งลำไยสามารถเจริญเติบโตได้แต่ไม่สมบูรณ์ส่งผลทำให้ผลผลิตไม่มีคุณภาพและผลผลิตต่อไร่ต่ำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.4.2 ปัญหาด้านการตลาด

โดยธรรมชาติของลำไยต้องใช้ความหนาวเย็นเป็นตัวบังคับให้ติดดอก ฉะนั้น ถ้าปีไหนหนาวมากดอกจะดก ติดผลมาก ผลผลิตก็จะออกสู่ตลาดมาก ในช่วงต้นปี อากาศหนาวเย็นลำไยจะเริ่มติดดอกออกผลและสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในช่วงเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม ของทุกปี ตลอดในช่วง 60 วัน ลำไยออกสู่ตลาดวันละไม่น้อยกว่า 7.5 ล้านกิโลกรัม เป็นผลทำให้ราคาของลำไยนั้นตกต่ำมาตลอด ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องเข้าไปดูแลด้วยวิธีการต่างๆให้ราคาของผลผลิตลำไยสูงขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกษตรกรเกิดภาวะขาดทุน จากข้อมูลย้อนหลัง 5 ปี (2544-2549) ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้สำรวจราคาลำไยในช่วงเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม จะอยู่ระหว่าง 15 – 17 บาทต่อกิโลกรัม รวมถึงนโยบายของรัฐบาลที่เข้ามาบริหารจัดการเกี่ยวกับการตลาดลำไย โดยพยายามกระจายผลผลิตลำไยให้ออกนอกเขตพื้นที่ 8 จังหวัด ให้เร็วที่สุดและกระตุ้นการส่งออกลำไย ซึ่งพบว่ายังไม่สัมฤทธิ์ผลเพราะยังมีปัญหาในด้านขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติ (สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2549)

4.4.3 ปัญหาการแปรรูปลำไย

ต้นทุนการแปรรูปค่อนข้างสูงและยังมีต้นทุนการเก็บรักษาลำไยที่อบแห้งเพื่อรักษาคุณภาพของผลผลิตขณะที่เก็บไว้รอขาย นอกจากนั้นเมื่อทำการแปรรูปแล้วการจำหน่ายค่อนข้างยากเพราะราคาสูง

4.5 สรุปยุทธ์ศาสตร์ลำไยจังหวัดลำพูน ปี 2551-2555

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเหมาะสมมากในการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น จากการที่สถาบันศึกษาและหน่วยงานราชการเข้ามามีบทบาทเพื่อศึกษาและนำเทคโนโลยีมาช่วยส่งเสริมการผลิตให้แก่เกษตรกร จนทำให้การผลิตทางการเกษตรมีความก้าวหน้ามากขึ้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตผลไม้ออกสู่ตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพและหลากหลาย จะเห็นได้จากในอดีตผลผลิตไม้ผล เช่น มะขามหวาน มะม่วง ทุเรียน ลิ้นจี่ เงาะ กระท้อน ลองกอง ลำไย ฯลฯ ออกมาน้อยและตามฤดูกาล ราคาของผลผลิตจึงค่อนข้างแพง เช่น มะขามหวาน ราคาถึงกิโลกรัมละ 200-300 บาท ทุเรียน กิโลกรัมละเป็นร้อย ลองกอง(ตันหยง) 140 บาท หรือแม้แต่ลำไยราคาสูงถึงกิโลกรัมละ 40-50 บาท ซึ่งปัจจุบันราคาของผลผลิตดังกล่าวได้กลายเป็นอดีตไปแล้ว ดังนั้นเกษตรกรควรปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ โดยการนำเทคโนโลยีทางการเกษตรมาใช้ในการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิต/เพิ่มคุณภาพของผลผลิต เช่น การผลิตนอกฤดู เพื่อลดปริมาณผลผลิตในฤดูซึ่งเป็นการกระจายผลผลิต เป็นต้น จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดแรก ๆ ที่ได้นำลำไยมา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ปลูก สภาพของการปลูกมีความหลายหลายซึ่งในอดีตเริ่มต้นการปลูกในเขตอำเภอเมืองซึ่งเป็นที่ราบลุ่ม แต่ในปัจจุบันได้ขยายพื้นที่ไปทั่วจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นภูเขาหรือที่นาในเขตชลประทาน ตั้งแต่เหนือจรดใต้ จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำพูน ถึงแม้เกษตรกรของจังหวัดลำพูนจะเป็นเกษตรกรกลุ่มแรกๆที่ปลูกลำไย แต่ยังคงมีการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตลำไยค่อนข้างต่ำเพราะยึดติดกับวัฒนธรรมแบบเดิมๆ ทำให้เกิดปัญหาในการผลิตค่อนข้างจะหลากหลาย เช่น ผลผลิตต่อไร่ต่ำ คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ฉะนั้น เกษตรกรที่ปลูกลำไยในจังหวัดลำพูนจะต้องปรับตัวเองเพื่อความอยู่รอดและให้ลำไยอยู่คู่กับจังหวัดลำพูนตลอดไป จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการผลิตลำไยคุณภาพของจังหวัดลำพูน ดังนี้ (สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2550)

4.5.1 ด้านการผลิต

จากปัญหาในด้านการผลิต จำเป็นจะต้องหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดและให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจากการปลูกลำไยของจังหวัดลำพูนมีความหลากหลายในเรื่องของพื้นที่เป็นอย่างมาก จึงจำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงโดยนำเทคโนโลยีใหม่ๆทางการเกษตร มาใช้ในการผลิตเพื่อลดต้นทุนและทำให้ผลผลิตได้คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ โดยการใช้หลักวิชาการต่างๆดังแนวทางนี้

4.5.1.1 การกำหนดพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการปลูกลำไย (Zoning Area)

ความจริงนั้น ลำไยเป็นพืชที่สามารถปลูกและเจริญเติบโตได้ดีในทุกสภาพพื้นที่ แต่มีข้อจำกัดว่าหากต้องการจะผลิตเพื่อการค้าต้องทำให้ต้นทุนต่ำสุดและคุณภาพดี จึงต้องเลือกพื้นที่ให้เหมาะสม ในขณะนี้มีการขยายพื้นที่การปลูกลำไยไปทั่วประเทศและยังสามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ๆผลิตให้ออกนอกฤดูโดยไม่ต้องพึ่งความหนาวเย็นในการบังคับให้ออกดอกอีกต่อไปแต่ถ้าจะปลูกลำไยให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและต้นทุนที่ต่ำกว่า จำเป็นจะต้องเริ่มต้นด้วยเรื่องของที่ดิน หรือ เขตพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการปลูกพืชนั้นๆ เช่น ดินระบายน้ำได้ดี ดินมีความอุดมสมบูรณ์ น้ำไม่ท่วมขัง เป็นต้นการจำแนกเขตพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการปลูกลำไยแบ่งเป็น 3 เขต คือ

4.5.1.1.1 พื้นที่ที่มีความเหมาะสมมาก

เป็นเขตพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินมีการระบายน้ำได้ดี น้ำไม่ท่วมขัง ในเขตนี้จะช่วยลดต้นทุนการผลิตได้โดยไม่ต้องลงทุนปรับปรุงดินมาก ใช้ปุ๋ยบำรุงต้นลำไยน้อย ใช้หลักบริหารจัดการสวนที่มีประสิทธิภาพ โดยการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการบริหารจัดการจะทำให้ผลผลิตที่ได้คุณภาพดีและต้นทุนต่ำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.5.1.1.2 พื้นที่ที่มีความเหมาะสมปานกลาง

ในกรณีที่เกษตรกรประสงค์ที่จะปลูกลำไยใหม่หรือปลูกอยู่แล้ว ต้องการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของตนเอง ให้มีประสิทธิภาพ ต้องทำการปรับปรุงสวนของตนเองให้มีความเหมาะสมต่อการปลูกลำไยให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็น การปรับปรุงดินในสวน การตัดแต่งกิ่ง การใส่ปุ๋ย/ให้น้ำ ซึ่งลำไยสามารถให้ผลผลิตอย่างมีคุณภาพและสามารถลดต้นทุนในอนาคตได้ โดยพื้นที่เหล่านี้ อาจจะมีต้นทุนที่สูงกว่าและคุณภาพผลผลิตอาจจะด้อยกว่าถ้าบริหารจัดการไม่ดี แต่สามารถลดต้นทุนด้วยการปลูกพืชแซม เช่น พืชอายุสั้นเพื่อเพิ่มรายได้ เป็นต้น

4.5.1.1.3 พื้นที่ที่ไม่มีความเหมาะสมต่อการปลูกลำไย

พื้นที่เหล่านี้ เป็นพื้นที่ที่ก่อนปลูก ไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์มาก่อน อาจเป็นพื้นที่ที่ลุ่ม น้ำท่วมขังหรือที่ดอน ไม่มีแหล่งน้ำหรือไม่เหมาะสมต่อการปลูกพืชเศรษฐกิจ เป็นพื้นที่ดอนเชิงเขา เป็นพื้นที่ลุ่มควบคุมน้ำไม่ได้ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดการปรับปรุงสภาพพื้นที่ พื้นที่เหล่านี้ทางราชการจะเสนอทางเลือกให้แก่เกษตรกรหันไปทำกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่าการปลูกลำไย เช่น การทำไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่ การปศุสัตว์ ซึ่งใช้น้ำน้อยกว่าหรือปลูกไม้ยืนต้น เช่น ไม้ไผ่ ไว้ขายเป็นลำ การปลูกยางพารา เป็นต้น โดยทางภาครัฐและสถาบันการศึกษาจะเข้ามาแนะนำให้ความรู้และคำแนะนำหรือหาเงินทุนให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น

ทั้ง 3 กรณี ต้องสร้างจุดเรียนรู้ในแปลงของเกษตรกร โดยสร้างแปลงต้นแบบให้เกษตรกรที่สนใจมาเรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติ

4.5.1.2 การปรับปรุงดิน

ในปัจจุบันเกษตรกรชาวสวนลำไยสามารถที่จะใช้เทคโนโลยีการผลิต เพื่อบังคับให้ลำไยติดดอกออกผลได้ตลอดปี แต่ปัญหาหนึ่งของเกษตรกรที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข คือ การผลิตลำไยที่มีคุณภาพ และลำไยที่จะต้องผลิตให้ได้คุณภาพก็คือ การจัดการดินและปุ๋ย ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบมากคือเกษตรกรมีความรู้ด้าน ธาตุอาหารพืชน้อยมาก ที่สำคัญเกษตรกรไม่เชื่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่เข้าไปแนะนำ แต่กลับเชื่อบริษัทโฆษณาขายสินค้า (หมอดี๋) มากกว่า ซึ่งการใช้ปุ๋ยที่ไม่เหมาะสมกับดินและพืชนั้น นอกจากสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและต้นทุนการผลิตที่สูงแล้ว ยังส่งผลถึงความสมดุลของธาตุอาหารในดิน โดยมีปริมาณธาตุอาหารหลักมากเกินไป โดยเฉพาะ P และ K ในดิน การใช้ปุ๋ยที่มีธาตุอาหารหลักมาก (N-P-K) ทำให้ดินในสวนลำไยมากกว่า 90 % โดย เฉพาะ P และ K มีผลต่อการดูดใช้ธาตุอาหารบางธาตุ เช่น สังกะสี ทองแดงแคลเซียมน้อยกว่าปกติ และถ้ามี N มากเกินไปจะทำให้คุณภาพและปริมาณผลผลิตของลำไยลดลง (พาวินคณะ, 2548) ฉะนั้นในเบื้องต้น เกษตรกรจะต้องหันมาเริ่มต้นในที่ดินของตนเอง ด้วยการนำดินที่สวนลำไยไปวิเคราะห์ก่อนว่ามีธาตุอาหารอะไรอยู่บ้าง และที่สำคัญ คือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รณรงค์ให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อปรับปรุงดินในสวนลำไยให้มากขึ้น โดยเฉพาะเกษตรกรที่ทำลำไยนอกฤดู หลังการใช้สารโปแตสเซียมคลอเรทบังคับลำไยให้ออกดอก 1 เดือน หรือลำไยเริ่มออกดอก ให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือกากน้ำตาลผสมน้ำ 1 : 30 ราดตามแนวที่ราดสาร KCLO3 เพื่อเพิ่มจุลินทรีย์ลงไปในดินให้ทำลายสาร KCLO3 ในดินให้หมดสภาพไป จะได้ไม่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมหรือสะสมในดิน(พาวินคณะ,2548) ดังนั้นเกษตรกรที่ปลูกลำไย จะต้องปรับปรุงดินในสวนลำไยของตนเองให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอ เพื่อจะช่วยลดต้นทุนให้แก่ชาวสวนและทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น ดังนั้นแนวทางในการดำเนินงานคือ การให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านการปรับปรุงดิน มีการรณรงค์ให้เกษตรกรเก็บตัวอย่างดินในสวนไปตรวจธาตุอาหาร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำจุดนำร่องและถ่ายทอดความรู้ในแต่ละหมู่บ้านรวมทั้งขอความร่วมมือให้กรมพัฒนาที่ดินเป็นวิทยากรเพื่อช่วยในการส่งเสริมการผลิตลำไยต่อไป

4.5.1.3 การตัดแต่งกิ่ง

โดยปกติเกษตรกรที่ปลูกไม้ผลหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว จะต้องตัดแต่งกิ่งทุกครั้ง เพื่อตัดกิ่งที่มีโรคแมลง กิ่งที่แห้งตาย หรือกิ่งที่ไม่เหมาะสมออก และต้นไม้จะได้แตกกิ่งใหม่(เป็นสาว) พร้อมที่จะติดดอกออกผลในฤดูกาลใหม่ เพราะฉะนั้น เกษตรกรชาวสวนหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วจำเป็นต้องตัดแต่งกิ่งทุกครั้งและต้องตัดให้ถูกต้อง ซึ่งพบว่าข้อดีของการตัดแต่งกิ่งจะช่วยให้ลำไยสร้างยอดเพิ่มขึ้น ทรงพุ่มโปร่งเป็นการเร่งให้ลำไยแตกใบอ่อน ตัดแต่งกิ่งที่เป็นโรคแมลงและไม่สมบูรณ์ออก ควบคุมความสูงของทรงพุ่ม ช่วยลดการระบาดของโรคแมลง ส่งผลให้ลำไยติดดอกออกผลสม่ำเสมอทั้งต้นและได้ผลคุณภาพดี หากไม่มีการตัดแต่งกิ่งแล้วจะทำให้ลำไยติดดอกออกผลลดลง 20 – 30 % ส่วนยอดที่สูงการติดผลติดผลจะน้อยและดูแลเก็บเกี่ยวค่อนข้างยาก จากการศึกษาของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ พบว่า การตัดแต่งกิ่งลำไยที่เหมาะสมนั้น มี 3 รูปแบบด้วยกัน คือทรงฝาชีหงาย ทรงสี่เหลี่ยม และทรงเปิดกลางพุ่มซึ่งทรงฝาชีหงายและสี่เหลี่ยมเป็นรูปแบบที่จะให้ผลผลิต และคุณภาพดี อีกทั้งลดต้นทุนการผลิตได้ดีในระยะยาว ปัญหาส่วนใหญ่พบว่าเกษตรกรไม่นิยมตัดแต่งกิ่ง เนื่องมาจากว่าไม่มีแรงงาน เกษตรกรบางรายเสียดายทรงพุ่มใหญ่เพราะปลูกมาหลายปีซึ่งเป็นความเข้าใจผิดและส่งให้ผลผลิตลำไยลดลง ดังนั้นแนวทางในการดำเนินงาน คือ ต้องจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้ มีการศึกษาดูงานถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งหาแกนนำในการเปลี่ยนแปลง โดยจัดให้มีเกษตรกรอาสาสมัครเรียนรู้วิธีการปฏิบัติทุกขั้นตอนเพื่อทำการถ่ายทอดความรู้ต่อไปและแต่ละครั้งให้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง

4.5.1.4 การปลูกลำไยระยะชิด

การปลูกไม้ผลระยะชิดมีวิวัฒนาการมาจากการปลูกไม้แคระ และในปัจจุบันมีการทำสวนไม้ผลระยะชิดกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และประเทศอื่น ๆ โดย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การปลูกลำไยในระยะชิดที่แนะนำให้ใช้ปลูก คือ ระยะ 3 x5 เมตรหรือประมาณ 106 ต้น/ไร่ หรือ 4x5 เมตรหรือประมาณ 80 ต้น/ไร่ ใช้สำหรับลำไยพันธุ์อีดอและสีชมพูจะได้ผลดีที่สุด ส่วนเบี้ยวเขียวให้ใช้ระยะปลูก 5x5 เมตรหรือ 64 ต้น/ไร่ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อลำไยอายุ 5 ปีขึ้นไป ต้องตัดแต่งกิ่งหรือควบคุมทรงพุ่มให้เล็ก ความสูงไม่เกิน 4 เมตร เพื่อไม่ให้ทรงพุ่มสานกัน ดังนั้นจึงมีแนวทางในการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือตัวแทนเกษตรกรไปศึกษาดูงานแปลงเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้โดยตรง ที่สำคัญต้องหาเกษตรกรแนวร่วมที่จะปลูกใหม่เพื่อให้เห็นผลจริงในทางปฏิบัติ

4.5.1.5 การพัฒนาแหล่งน้ำ

หลักในการปลูกพืชหรือทำสวนนั้น จะขาดน้ำไม่ได้โดยเฉพาะชาวสวนไม้ผล ซึ่งในแต่ละช่วงของไม้ผล มีความจำเป็นต้องใช้น้ำอยู่ตลอดเวลา การขาดแคลนน้ำในช่วงการติดผลเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรไม่ได้คุณภาพ การที่เกษตรกรชาวสวนไม่มีแหล่งน้ำสำรองทำให้มีความเสี่ยงต่อการผลิตค่อนข้างสูง ส่วนใหญ่เกษตรกรชาวสวนจะมองข้ามการพัฒนาแหล่งน้ำ เพียงแต่อาศัยฤดูกาลหรือน้ำฝนตามธรรมชาติเท่านั้นเอง ดังนั้นแนวทางในการปฏิบัติ คือ ปลูกจิตสำนึกให้เกษตรกรได้เห็นความสำคัญในด้านของการพัฒนาแหล่งน้ำให้เกิดขึ้นในสวนผลไม้ ไม่ว่าจะเป็นการขุดบ่อน้ำตื้น บ่อบาดาล หรือ ธารน้ำในไร่นา (Farm pond) เก็บกักน้ำไว้ในช่วงขาดแคลน โดยขอเงินกู้ระยะยาวจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มาขุดสระเก็บกักน้ำ

4.5.1.6 การปลูกพืชแซม

ลำไยเป็นไม้ผลที่ให้ผลผลิตปีละ 1 ครั้ง ในแต่ละปีกว่าจะเก็บเกี่ยวผลผลิตออกจำหน่ายได้จะต้องผ่านจุดเสี่ยงที่สูงมาก เช่น ช่วงเวลาที่ออกดอกติดผลต้องเผชิญกับปัญหาโรคและแมลงระบาด ภัยธรรมชาติต่างๆ และสุดท้ายคือราคาของผลผลิต เกษตรกรที่ลงทุนไปแล้ว ถ้ามีการปฏิบัติดูแลรักษาไม่ดีก็จะประสบปัญหาขาดทุน ซึ่งโอกาสที่จะประสบปัญหามีค่อนข้างสูง การปลูกพืชแซม หรือพืชอายุสั้น นอกจากจะเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรชาวสวนลำไยแล้วยังมีผลข้างเคียงที่เป็นการบังคับให้เจ้าของสวนลำไยต้องออกไปดูแลสวนตลอดเวลา เช่น

ก. ลำไยจะได้ความชื้นจากการปลูกพืชแซม ทำให้ลำไยงามกว่าปกติ

ข. ลำไยจะได้ปุ๋ยจาการใส่ปุ๋ยพืชอายุสั้น

ค. ช่วงเวลาที่ไปดูแปลงพืชอายุสั้นทำให้ได้ดูแลสวนลำไยไปในตัว

ง. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

จ. มีรายได้เพิ่มจากการปลูกพืชแซม

ในการปลูกพืชแซมนั้น ผู้ปลูกจะต้องพิจารณาตามศักยภาพของพื้นที่ เจ้าของสวน ภาวะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตลาด แรงงาน ดิน น้ำ เป็นต้น

4.5.1.7 พืชทางเลือก

พื้นที่ที่ไม่มีความเหมาะสม สำหรับการปลูกลำไย เกษตรกรอาจหันมาปลูกพืชอื่นทดแทนได้ เช่น ยางพารา เป็นต้น แนวทางในการส่งเสริม คือ จัดกลุ่มเกษตรกรที่สนใจ ศึกษาดูงานในแปลงที่ประสบผลสำเร็จและทำเป็นจุดเรียนรู้ภายในตำบล

4.5.1.8 การผลิตลำไยนอกฤดู

ในแต่ละปีจะมีผลผลิตลำไยออกสู่ตลาดโลก ประมาณ 1,400,000 ตัน ได้แก่ประเทศจีน ไทย เวียดนาม ไต้หวัน และออสเตรเลีย ในจำนวนนี้มีเพียงประเทศออสเตรเลียประเทศเดียวเท่านั้น ที่มีผลผลิตน้อยและไม่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตลำไยของประเทศไทย นอกนั้นผลผลิตจะออกสู่ตลาดช่วงเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ซึ่งทำให้เกิดภาวะลำไยล้นตลาด ในขณะเดียวกัน จังหวัดจันทบุรีซึ่งมีพื้นที่ปลูกลำไยประมาณ 80,000 ไร่ ผลผลิตลำไยจะออกสู่ตลาดในช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม ดังนั้นจังหวัดจันทบุรีจึงไม่มีปัญหาเรื่องของราคาผลผลิต จากการศึกษาพาวินและคณะ(2548) พบว่าในการผลิตลำไยนอกฤดูถึงแม้ต้นทุนจะสูงกว่าแต่ผลตอบแทนในการผลิตจะสูงกว่าในฤดู (จ.ลำพูน ผลตอบแทนสุทธิในฤดู 284.5 บาท/ไร่ นอกฤดู 6,911.02 บาท/ไร่) แต่ปัญหาของเกษตรกรที่จะต้องศึกษา และเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิตลำไยนอกฤดู ก็คือ

ก. อัตราส่วนของการใช้สาร KCLO3

ข. หลังใช้สาร KCLO3 1 เดือน หรือ ติดดอกแล้ว จะต้องทำลาย KCLO3 ที่อยู่ในดินโดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือกากน้ำตาล ราดในอัตรา 1: 30

ค. เกษตรกรผู้ผลิตจะต้องมีแหล่งน้ำ

ง. เกษตรกรจะต้องให้ความสนใจในการดูแลและใช้ปุ๋ยเคมี

จ. เกษตรกรต้องวางแผนการผลิตให้ชัดเจน ว่าจะต้องตัดแต่งกิ่งช่วงไหน ราดสาร KCLO3 เมื่อไหร่หรือกำหนดให้ผลผลิตออกช่วงไหน

ฉ. เกษตรกรต้องรวมกลุ่มกันเพื่อให้ผลผลิตออกช่วงเดียวกันจะได้ไม่มีปัญหาด้านการตลาด

ดังนั้นแนวทางในการส่งเสริมการผลิตลำไยนอกฤดู เจ้าหน้าที่จะต้องรณรงค์ให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในการผลิตลำไยนอกฤดู มีการสำรวจความต้องการของเกษตรกรที่จะผลิตลำไยนอกฤดู ทำการกำหนด zoning และช่วงเวลาที่เกษตรกรจะสาดสาร KCLO3 โดยให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร อาสาสมัครเกษตรกร ติดตามและเยี่ยมเยือนให้ความรู้ตามระบบและขั้นตอนการผลิตลำไยนอกฤดู ที่สำคัญภาครัฐต้องสนับสนุนปัจจัยต้นแบบได้แก่ KCLO3 เพื่อเกษตรกรปฏิบัติได้ถูกตามวิธีการและขั้นตอน มีการกำหนดเป้าหมายการทำนอกฤดูให้ชัดเจนเป็นรายตำบล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

อำเภอ เพื่อเป็นการเริ่มต้นในการนำเทคโนโลยีในการผลิตมาใช้และให้เกษตรกรที่ปลูกลำไยได้ปรับระบบการผลิตในฤดูปกติไปเป็นนอกฤดูแบบถาวร อาจจำเป็นต้องชี้นำในสิ่งที่ถูกต้องตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อคอยแนะนำกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่มีประสบการณ์ ให้เห็นผลชัดเจนยิ่งขึ้นในทางปฏิบัติ

4.5.1.9 การผลิตลำไยคุณภาพ

เกษตรกรที่ปลูกลำไยโดยทั่วไปมักไม่ค่อยสนใจเรื่องคุณภาพของลำไย ทำให้ลำไยมีคุณภาพต่ำขายไม่ได้ราคา อีกทั้งผลผลิตที่ได้เมื่อนำไปขายไม่มีการคัดแยกเกรด เป็นลำไยคละเกรด จึงทำให้ราคาตกต่ำและบางรายก็ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา จึงจำเป็นต้องเน้นการผลิตลำไยคุณภาพมากขึ้นโดยมีแนวทางในการทำดังนี้ คือ ประการแรกให้มีการจัดตั้งกลุ่มผลิตลำไยคุณภาพโดยให้ความรู้ตั้งแต่ตัดแต่งกิ่ง บำรุงรักษาดูแลช่อดอก ผล ตลอดจนการเก็บเกี่ยวและคัดแยกเกรด ประการที่สองให้สมาชิกกลุ่มทุกคนต้องผ่านมาตรฐานการรับรองตามระบบ GAP และประการสุดท้ายในการจำหน่ายให้มีการ QC บรรจุหีบห่อที่มีคุณภาพ มาตรฐาน สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ (Traecability)

4.5.1.10 จัดตั้งกลุ่มบริการ

เนื่องจากจังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดเขตอุตสาหกรรม ทำให้ในภาคเกษตรขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร ดังนั้นเกษตรกรผู้ปลูกลำไยจึงมีปัญหาเรื่องแรงงานค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเรื่อง แรงงานหายาก แรงงานที่จัดหามาได้ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ไม่มีฝีมือและไม่มีคุณภาพแต่ค่าจ้างแรงงานกลับราคาแพง ประกอบกับในการทำสวนลำไยถ้าเจ้าของสวนไม่มีความรู้เรื่องการควบคุมดูแลสั่งการก็จะทำให้ไม่มีประสิทธิภาพในการทำงาน ในส่วนราชการพยายามเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรที่ผลิตลำไยให้ปรับเปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีหรือหลักวิชาการแผนใหม่โดยเสียงบประมาณในการฝึกอบรมและศึกษาดูงานหลากหลายวิธีการ แต่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากสาเหตุเพราะ เกษตรกรรับความรู้ได้ไม่หมด/ลืม และบางรายเข้าใจไม่ถูกต้อง เกษตรกรไม่มีแรงงานในการทำสวน เกษตรกรไม่มีอุปกรณ์และเครื่องมือ และเกษตรกรขาดการจัดการที่ดีและเหมาะสมซึ่งปัญหาหลักเหล่านี้เป็นอุปสรรคอย่างมาก ที่ทำให้วัตถุประสงค์ของหน่วยงานราชการไม่เป็นไปตามที่คาดหมาย เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงจึงไม่เกิดขึ้น ในมิติใหม่หน่วยงานราชการจึงให้มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นการรวมกลุ่มแรงงานทางการเกษตร โดยมุ่งเน้นจัดการอบรมให้ความรู้ (เหมือนกระทรวงแรงงานอบรมให้ความรู้คนงานก่อนไปเป็นแรงงานต่างประเทศ) และมีใบรับรองจากหน่วยงานว่าได้ฝึกอบรมมาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าเจ้าของสวน ซึ่งจะสามารถเป็นตัวแทนภาครัฐในการให้คำแนะนำแก่เกษตรกรได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.5.2 ด้านการตลาด

ผลผลิตลำไยจะกระจุกตัวช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ในปริมาณมาก ดังนั้นจึงต้องเร่งกระจายออกนอกพื้นที่ให้เร็วที่สุด จากนโยบายรัฐที่ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ชัดเจน เนื่องจาก งบประมาณที่สนับสนุนมาล่าช้า การช่วยเหลือมีขั้นตอนยุ่งยากและเกิดปัญหาในแนวทางปฏิบัติ ฉะนั้นรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันและทำอย่างจริงจังมากขึ้น

4.5.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านการผลิต เกษตรกรที่ทำสวนลำไยจะมีความรู้และความเข้าใจเพิ่มขึ้น ในด้านการจัดการพื้นที่เพื่อมุ่งปรับปรุงสวนลำไยของตนเองให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อันจะนำไปสู่การลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่สูงขึ้นที่สำคัญคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด เกษตรกรจะปรับเปลี่ยนการผลิตลำไยในฤดูเป็นนอกฤดูมากขึ้น ส่งผลทำให้รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นตามไปด้วยและผลผลิตของลำไยในฤดูจะลดลงประมาณร้อยละ 36 % ในปี 2555

ด้านการตลาด เกษตรกรจะขายผลผลิตทั้งลำไยสดและลำไยอบเปลือกแห้งในราคาที่สมเหตุสมผล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเร่งการกระจายของผลผลิตลำไยในประเทศให้ทั่วถึงมากขึ้น

การบูรณาการของหน่วยงาน การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจะส่งผลทำให้การส่งเสริมและการผลิตของเกษตรกรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรชาวสวนลำไยมีการรวมกลุ่มในการผลิตและการตลาด เป็นมาตรฐานที่น่าเชื่อถือ เกษตรกรมีระบบการผลิตแบบต้นทุนต่ำ ลำไยมีคุณภาพและมีระบบการตลาดที่ชัดเจน ส่งผลให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ราคาดี มีกำไร มีความยั่งยืนในการเป็นชาวสวนลำไยลำพูนในปี 2555 (สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน, 2551)

จากแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ลำไยจังหวัดลำพูนใน ปี 2551-2555 พบว่าประเด็นสำคัญของยุทธศาสตร์ดังกล่าว คือ มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการผลิตที่ต้นทุนต่ำ ผลผลิตลำไยมีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันการผลิตลำไยมีหลายรูปแบบด้วยกัน โดยการผลิตลำไยตามแบบมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) และการผลิตลำไยตามแบบการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน (IPM) เป็นทางเลือกหนึ่งที่เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้ผลผลิตลำไยมีคุณภาพมากขึ้น และสามารถลดต้นทุนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชลงได้ เพราะการผลิตดังกล่าวเป็นขบวนการผลิตที่มุ่งเน้นความปลอดภัยต่อตัวเกษตรกรและผู้บริโภค ซึ่งเป็นการลดหรือหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การพิจารณาเปรียบเทียบการทำสวนลำไยในแต่ละรูปแบบถูกแนบไว้ในภาคผนวก ก (ตาราง ก.1) โดยเลือกนำเสนอในแบบตารางเพื่อให้เห็นความแตกต่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นในเรื่องดังกล่าว โดยเกษตรกรสามารถเลือกนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการสวนลำไยของตนเองได้ในทางปฏิบัติ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved